

**Sausio 13-oji
LAISVĖS GYNĖJŲ
DIENA**

Stendą parengė

**Vilniaus suaugusiųjų mokymo centro
III klasių mokiniai, kuriojama
istorijos mokytojos metodininkės
Anželos Jablonskaitės**

2021 m.

Lietuvos žmonių valia ir prigimtine teise 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba paskelbė atkurianti Lietuvos Nepriklausomybę.

Lietuvos žmonių laikysena buvo išbandyta 1991 metų sausį, Sovietų Sąjungos karinės agresijos prieš Lietuvos valstybę dienomis.

Tūkstančiai beginklių žmonių stojo prieš tankais ir automatais ginkluotus sovietų desantininkus, budėjo prie laužų Nepriklausomybės aikštėje, kad apgintų savo valstybę.

Svarbiausias tų dienų laimėjimas buvo žmonių vienybė pavojaus akivaizdoje, ne mažiau svarbi buvo ir ryžtinga parlamento laikysena – priešintis ir nepasiduoti.

Smurtas prieš beginklius žmones ir 1991 m. sausio aukos pabudino Vakarų pasaulio sąžinę – Lietuva sugrįžo į Europos politinį žemėlapią, o į Baltijos valstybių pastangas atstatyti savo valstybingumą pradėta žiūrėti kaip į istorinę būtinybę.

1991 m. sausis prasidėjo ne tik naujomis viltimis, bet ir naujais išbandymais.

Sausio 8 d. tūkstantinė prosovietiskai nusiteikusi minia protestuodama prieš atkurta Lietuvos nepriklausomybę bandė veržtis į Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmus ir nuversti teisėtai išrinktą valdžią.

Parlamento vadovai stengėsi rasti dialogą su demonstrantais, tačiau agresyvi minia puolė parlamento rūmus, išdaužė kelis fasado langus, išlaužė žalvarines duris.

Augant karinei grėsmei, Lietuvos gyventojai buvo pakviesti budėti atkurtos Lietuvos Nepriklausomybės sargyboje.

Piketas prie Lietuvos parlamento rūmų

**Prosovietinių jėgų ir SSKP skyriaus Lietuvoje sukviesti žmonės
Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų kieme
šturmuoja centrinį įėjimą**

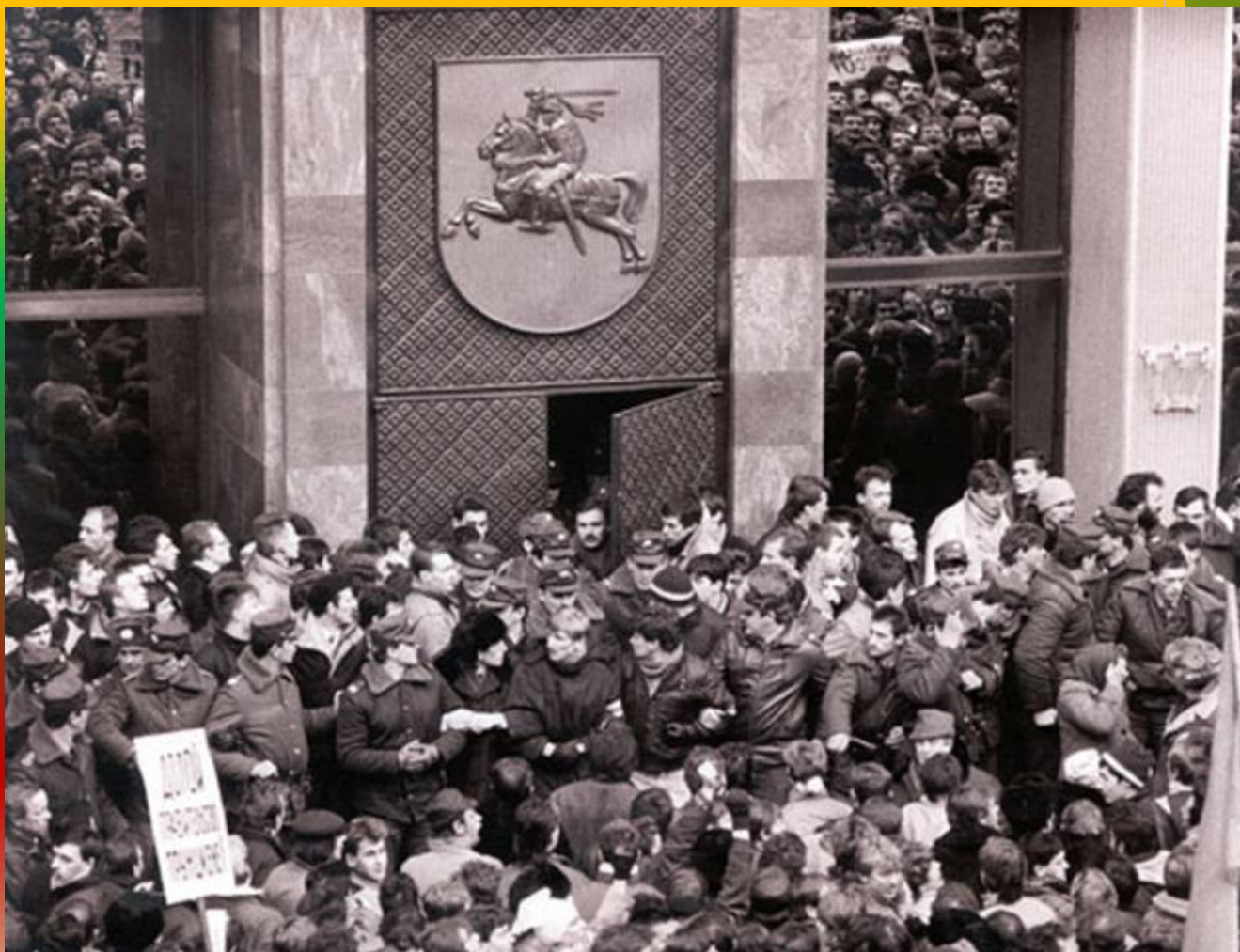

1991 m. sausio 10 d. Sovietų Sąjungos prezidentas Michailas Gorbačiovas atsiuntė ultimatyvų raštą, adresuotą ne Lietuvos Respublikos, bet Lietuvos TSR Aukščiausiajai Tarybai, reikalaudamas nedelsiant ir visiškai atkurti Sovietų Sąjungos konstitucijos ir Lietuvos TSR konstitucijos galiojimą, tai yra atkurti iki 1990 m. kovo 11 d. buvusią padėtį. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba atmetė ultimatumą.

Kitą dieną prosovietinė organizacija „Jedinstvo“ surengė eitynes prie Lietuvos parlamento, reikalaudama patenkinti Sovietų Sąjungos reikalavimus, prieš ją stojo tūkstančiai Lietuvos nepriklausomybės rėmėjų.

1991 m. sausio 11 d. sovietų kariuomenė ėmėsi atviro smurto, blokavo susisiekimą su Vilniumi, pradėjo užimti valstybinių įstaigų pastatus. Žmonės rinkosi prie šių pastatų ir, tapę gyvąja barikada, saugojo Lietuvos nepriklausomybę.

Jedinstvininkai atakuoja Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmus

1991 m. sausio 11 d. buvo pabandyta užgniaužti laisvą ir nepriklausomą spaudą, apriboti Lietuvos gyventojų galimybes gauti objektyvią informaciją. Tos dienos popietę sovietų kariškiai užėmė Spaudos rūmus ir spaustuvę.

Buvo pralietas pirmasis kraujas.

Tačiau jau kitą dieną, sausio 12-ąją, pasirodė pirmasis jungtinio laikraščio „Laisva Lietuva“ numeris, atspausdintas lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis. Jį parengė 13-os leidinių redakcijos.

Leidėjai skelbė: „Tik susitelkimas, rimtis ir orumas – ginklas, kurį galime ir visada galėsime priešpastatyti brutaliai okupantų jėgai.“

Sovietų kariuomenės tankai prie Spaudos rūmų

Sovietų desantininkai prie Spaudos rūmų

Kitas Sovietų Sąjungos karinių dalinių žingsnis buvo Vilniaus televizijos bokšto ir Lietuvos radijo ir televizijos pastato užėmimas.

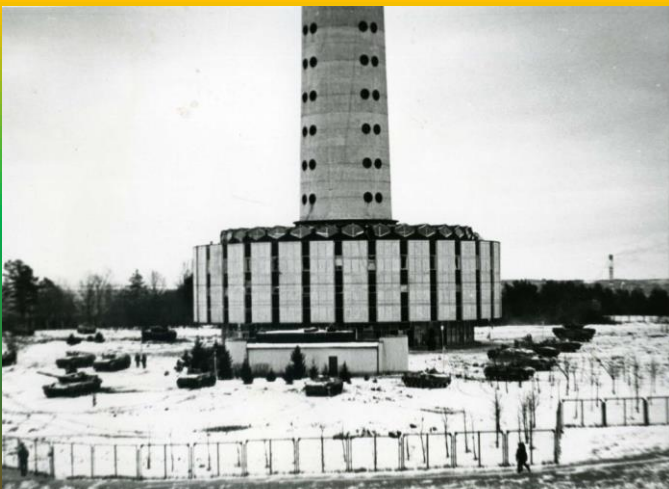
Beginkliai žmonės prie Televizijos bokšto pradėjo budėti dar 1991 m. sausio 9 d.

1991 m. sausio 13-osios naktį prie Televizijos bokšto ir Lietuvos radijo ir televizijos pastato gyvybes paaukojo 14 beginklių Lietuvos laisvės gynėjų, beveik 1 000 jų buvo sužeisti.

Sovietų karinės agresijos metu žuvusių Lietuvos laisvės gynėjų atminimui prie Televizijos bokšto buvo įrengti atminimo ženklai, vyrų žūties vietose buvo pasodinti ąžuoliukai, vienintelės žuvusios moters – Loretos Asanavičiūtės – atminimui buvo pasodinta liepaitė.

Žuvusiųjų vardais yra pavadintos bokšto prieigose esančios gatvės. Šiandien Vilniaus televizijos bokštas simbolizuoja ne tik 1991 m. sausį vykusią agresiją, bet ir apgintą Laisvę.

Televizijos bokštas, sovietų karinė technika ir kareiviai prie Lietuvos radijo ir televizijos pastato

1991 m. sausio 13-ąją įvyko vienas svarbiausių XX amžiaus Lietuvos mūšių – Vilniuje žmonės plikomis rankomis nugalėjo tuos, kurie buvo ginkluoti tankais ir automatais.

Išvakarėse beginkliai žmonės ir toliau budėjo prie parlamento, Televizijos bokšto ir Lietuvos radijo ir televizijos pastato.

Atrodė, kad įtampa slūgsta, tačiau iš karto po vidurnakčio situacija pasikeitė. **Mieste pasirodę šarvuočiai ir tankai apsupo Vilniaus televizijos bokštą.**

Apie 1 val. 36 min. tankai paleido pirmuosius šūvius.

1991 m. sausio 13-osios naktį beginkliai Lietuvos žmonės oriai atlaikė brutalų sovietų karių puolimą.

Ginkluoti desantininkai puolė bokštą apjuosusius žmones. Jiems padėjo tankai ir šarvuočiai, važiuavę tiesiai į beginklių žmonių būrį. Daugybė žmonių, nepaisydami grėsmės savo gyvybei, puolė gelbėti sužeistųjų. Apie 1 000 žmonių patyrė įvairaus sunkumo traumas, šautines žaizdas, pjautinius sužeidimus, sumušimus, kaulų lūžius, neteko klausos.

**Tą naktį Vilniuje nuo šautinių žaizdų arba po tankų vikšrais žuvo 14
drašių, daugiausia jaunų Nepriklausomybės gynėjų:**

23 metų Loreta Asanavičiūtė,
22 metų Virginijus Druskis,
17 metų Darius Gerbutavičius,
22 metų Rolandas Jankauskas,
24 metų Rimantas Juknevičius,
38 metų Alvydas Kanapinskas,
52 metų Algimantas Petras Kavoliukas,
24 metų Vidas Maciulevičius,
28 metų Titas Masiulis,
35 metų Alvydas Matulka,
53 metų Apolinaras Juozas Povilaitis,
17 metų Ignas Šimulionis,
47 metų Vytautas Vaitkus,
49 metų Vytautas Koncevičius
(nuo šautinių žaizdų mirė 1991 m. vasario 18 d.)

Prie televizijos bokšto

K.Jasaičio (Rietavas) nuotrauka
Loreta Asėnavičiūtė po tanko vikšrais.

K. Jasaičio (Rietavas) nuotrauka

Prie tele bokšto jaunuoliai neša sužeistą
savo draugą

Naktis prie Televizijos bokšto, jaunuoliai prie laužo

1991 m. sausio 13-osios naktį visa Lietuva tapo Lietuvos radijo ir televizijos pastato užgrobimo liudininke.

1 val. 53 min. žurnalistė Eglė Bučelytė tiesioginiame televizijos eteriye pranešė apie pastato puolimą ir perdavė kvietimą Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatams kaip galima greičiau atvykti į parlamentą.

Pirmiausia nutrūko Lietuvos radijo transliacija, 2 val. 9 min. nutrūko transliacija iš Lietuvos televizijos studijos. Vilniaus televizijos bokštas dar 8 min. retransliavo vaizdus iš Nepriklausomybės aikštės, kur tūkstančiai žmonių giedojo „Lietuva brangi“.

Nustojus veikti Vilniaus studijoms, 2 val. 20 min. darbą pradėjo Kauno radiofonas ir televizijos stotis Sitkūnuose, o 4 val. 23 min. Lietuvos radijas pradėjo transliaciją iš Lietuvos parlamento.

Vėliau parlamente įsikūrė Lietuvos televizijos studija, atnaujinusi transliacijas iš kilnojamųjų televizijos stočių, įrengtų prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų.

Sitkūnų radijo stotis

1991 m. sausio 13-osios naktį dalis Lietuvos parlamento narių dirbo savo vietose, dalis atskubėjo į parlamentą, išgirdę kvietimą susirinkti.

Aukščiausiojoje Taryboje tvyrojo slogi nuotaika – plaukė žinios apie žuvusiuosius ir sužeistuosius. Paryčiais, apie 4 val., susirinkus 82 deputatams, prasidėjo Aukščiausiosios Tarybos posėdis.

Parlamento nariai vieningai balsavo už tą naktį priimtus sprendimus. Tomis sausio dienomis ir naktimis Lietuvos parlamentas gynėsi pats ir vadovavo Lietuvos gynybai.

Valstybei vadovavęs Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Vytautas Landsbergis bandė susisiekti su Sovietų Sąjungos prezidentu dėl smurto nutraukimo, kreipėsi į pasaulio valstybių vadovus, aktyviai veikė, kad pasaulis pripažintų agresiją prieš Lietuvos valstybę.

**Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos
Pirmininkas V. Landsbergis kreipiasi į žmones,
susirinkusius prie Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos rūmų**

Po 1991 m. sausio 13-osios nakties į Nepriklausomybės aikštę prie parlamento susirinko daugiau kaip 100 tūkstančių žmonių.

Jeigu būtų prasidėjęs puolimas, ryžtinga ir tvirta Lietuvos gyventojų parama valstybei būtų buvusi labai svarbi.

Aiškėjo, kad parlamento šturmas pareikalautų daug daugiau aukų, todėl agresorius nesiryžo pulti rūmų.

Labai svarbi buvo ir ryžtinga parlamento laikysena – priešintis ir nepasiduoti, tačiau svarbiausias tų dienų laimėjimas buvo žmonių vienybė iškilus pavojui.

Aikštėje buvo galima sutikti lietuvių, rusų, lenkų, baltarusių, ukrainiečių, kitų tautybių atstovų. Visų jų vėliavos plazdėjo greta Lietuvos trispalvių. Greta stovėjo senoliai, jaunuoliai, vyrai, moterys, netgi vaikai.

Prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų

Prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų

Parlamento pastatas privalėjo būti apgintas bet kokia kaina.

Dar 1991 m. sausio 12 d. pastato prieigos buvo užtvirtos daugiau nei 100 autobusų ir sunkvežimių.

Barikados aplink parlamentą buvo pradėtos statyti 1991 m. sausio 13-osios rytą. Gynėjai jį apjuosė maždaug 2,5 m aukščio statybinės armatūros vielomis.

Vėlesnėmis dienomis parlamentas buvo apjuostas gelžbetoninių perdengimo plokščių ir blokų, inžinerinių tinklų kolektorių siena.

Barikadų statymas aplink Parlamentą

Barikados prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų

Barikados prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų

Sovietų agresijos dienomis dešimtys tūkstančių žmonių, nepaisydami nuolatinės šlapdribos ir minusinės temperatūros, su vėliavomis, šūkais ir plakatais 24 valandas per parą budėjo Nepriklausomybės aikštėje, kad apsaugotų Lietuvos parlamentą. Žmonės iš Lietuvos miestų ir miestelių organizuoti autobusais vyko į Vilnių ir pasikeisdami saugojo savo išrinktus deputatus ir Vyriausybės narius.

Visą Lietuvą sutelkusi Nepriklausomybės aikštė tapo vienybės, o 1991 m. sausio laužai – apgintos Laisvės simboliais.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos gynėjai prie laužo

Prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų

1990 m. kovo 11-ąją nepriklausomybę atkūrusi Lietuvos valstybė neturėjo ginkluotųjų pajėgų, kurias pasitelkusi būtų galėjusi priešintis agresoriui.

Visi, kurie 1991 m. sausio dienomis susirinko į Aukščiausiosios Tarybos rūmus ir prisiekė ginti Lietuvos valstybę, buvo vadinami savanoriais.

Vieni jų atėjo tiesiai iš gatvės, kiti buvo pakviesti Lietuvos Sąjūdžio, treči – atsiųsti kaip jau veikusių struktūrų pareigūnai, pasieniečiai, muitininkai, Aukščiausiosios Tarybos apsaugos skyriaus pareigūnai, šauliai.

Po tragiškų įvykių 1991 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priėmė įstatymą, kuriuo krašto apsaugos sistemoje įkūrė Savanoriškąją krašto apsaugos tarnybą.

Savanoriai, gynę Lietuvos nepriklausomybę 1991 m. sausio mėn.

Savanoriai, saugoję Parlamentą 1991 m. sausio mėn.

